

ข่าวเฉลิมพระเกียรติกับการส่งต่อมรดกทางวัฒนธรรม
ด้วยแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับพัฒนานักศึกษาสังคมศึกษา*
CHALERM PHRA KIET RICE WITH CULTURAL HERITAGE
USING ACTIVE LEARNING APPROACH TO DEVELOP STUDENTS
IN SOCIAL STUDIES PROGRAM

อลิสา ตลิ่งผล

Alisa Talungphol

ปุระเชษฐ บุญยัง

Purachet Bunyoung

กมลทิพย์ ธรรมกีระติ

Kamontip Thamkirati

รัตนา ไกรนรา

Rattana Krinara

แก้วใจ สุวรรณเวช

Kaewjai Suwanwech

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช

Nakhon Si Thammarat Rajabhat University, Thailand

E-mail: Purachet_bun@nstru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ เป็นการสังเคราะห์การจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก สำหรับพัฒนานักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และตอบสนองนโยบายมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการปฏิบัติการในเชิงพื้นที่ในระดับอำเภอ หนึ่งในคณะพัฒนาหนึ่งอำเภอ ได้แก่ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านวิถีชาวนา สามารถใช้เป็นกระบวนการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab) เป็นห้องเรียนธรรมชาติ ห้องเรียนวัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น อาศัยผู้รู้เป็นครูนอกห้องเรียน โดยผู้สอนบูรณาการการเรียนการสอน แบบพหุวิทยาการ ในการเรียนรู้มรดกทางวัฒนธรรมข่าวเฉลิมพระเกียรติ ผลการศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ใช้กระบวนการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab) อาศัยท้องถิ่นเป็นฐาน นักศึกษา ได้ใช้กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ ทักษะการคิด

* Received 25 March 2023; Revised 26 September 2023; Accepted 28 September 2023

การมีส่วนร่วม การทำงานเป็นทีม ในการทำกิจกรรม ได้สร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่มี
ปรับประยุกต์ความรู้ท้องถิ่นเข้าสู่ระบบการศึกษาได้อย่างแนบเนียน และต่อยอดด้วยการสร้าง
นวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นให้เข้าใจได้ง่ายให้กับกลุ่มนักเรียน ระดับ
ประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยนักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้
แอปพลิเคชัน ในการสร้างสื่อและนวัตกรรมได้มีความหลากหลายเพื่อถ่ายทอดมรดกวัฒนธรรม
ข้าวท้องถิ่นเฉลิมพระเกียรติ

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้เชิงรุก, ข้าว, มรดกวัฒนธรรม, นักศึกษาสังคมศึกษา

ABSTRACT

This article synthesized the documents based on active learning approach to develop students in social studies program at Nakhon Si Thammarat Rajabhat University and promoted an area-based policy of the university named “one faculty, one district”. Chelerm Phra Kiet District, Nakhon Si Thammarat was addressed as the main area with the potential of famers’ lives called Social Lab. This promoted natural classroom, cultural classroom and local learning site. Experts could be outside of class with Multidisciplinary addressed to generate cultural heritage. The results revealed that active learning using social lab with community-based approach, including thinking skills, cooperative learning and team working were applied. In addition, local wisdoms were promoted while participating activities simultaneously. Also, new innovations were also created and suggested to all primary grade 4 - 6 students in Chalerm Phra Kiet District. At the same time, students in social studies program could apply technology applications to create various learning equipment and innovations to teach cultural heritage about local rice of Chalerm Phra Kiet District.

Keywords: Active Learning, Rice, Cultural Heritage, Social Studies Students

บทนำ

ประมาณสองทศวรรษที่ผ่านมา สังคมไทยเริ่มหันมาให้ความสำคัญกับการจัดการศึกษา
ที่ต้องเริ่มต้นจากผู้เรียน ใช้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การศึกษาต้องสัมพันธ์กับเรื่องราวใกล้ตัว
กระแสดังกล่าวส่งผลต่อ แนวทางการจัดการเรียนการสอน “การศึกษาที่เริ่มต้นจากท้องถิ่น”
(กฤตยากร ลดาวัลย์, 2563) กลายเป็นแนวทางการศึกษาที่กำลังเป็นที่สนใจและเป็นประเด็น
ถกเถียงในแวดวงวิชาการแขนงต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขาวิชาทางการศึกษาทางสังคมศาสตร์และ

มนุษยศาสตร์ ถึงคำจำกัดความ ขอบเขตและวิธีการศึกษา เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมาเป็นการจัดการเรียนรู้ที่ให้ความสำคัญกับศูนย์กลางมากเกินไป ทำให้มีการขาดหายไปของความเป็นท้องถิ่นในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในแง่มุมที่เกี่ยวกับทรัพยากรท้องถิ่น และแง่มุมที่สัมพันธ์กับวัฒนธรรมท้องถิ่น สอดคล้องกับนโยบายโครงการครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่นของกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม ด้านการสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน เพื่อที่จะได้ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูของท้องถิ่นมีการรวมกลุ่มแก้ไขปัญหาในพื้นที่ โดยใช้ งานวิจัยเป็นฐาน และด้านอัตลักษณ์เชิงพื้นที่ เพื่อให้ได้ครูที่มีจิตอาสา ตอบโจทย์การช่วยเหลือชุมชน ส่งเสริมประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่ โดยการเข้าไปมีส่วนร่วมอย่างชัดเจน (สำนักงาน ปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม, 2565)

การเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ สร้างนวัตกรรม โดยเฉพาะนักศึกษาวิชาชีพครู ที่ต้องสร้างกลไกดังกล่าวให้เกิดขึ้นเป็นการเบื้องต้น ขณะเดียวกันก็ไม่หลงลืมรากเหง้า ตัวตน โดยนำองค์ความรู้ท้องถิ่นมาเข้าสู่ระบบการศึกษา และสร้างครูให้เป็นผู้นำทางปัญญาให้แก่ชุมชน โดยใช้กระบวนการห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab) (วรภกรณ์ สามโกเศศ, 2565) เป็นห้องเรียนรัฐธรรมาชาติ ห้องเรียนรู้วัฒนธรรม และแหล่งเรียนรู้ท้องถิ่น โดยอาศัยผู้รู้เป็นครู นอกห้องเรียน เพราะห้องปฏิบัติการทางสังคมทำให้ผู้คนสามารถมาพบกัน สร้างการรับรู้และเรียนรู้ร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อหาข้อตกลงหรือความร่วมมือเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ทุกคน

ด้วยเหตุผลที่ว่าประสบการณ์ของมนุษย์ในอดีตจะส่งผลต่อระบบภูมิปัญญา ที่จัดเป็นองค์ความรู้ที่ทักษะต่าง ๆ และประสบการณ์ของมนุษย์ผ่านการลองผิดลองถูก เป็นสิ่งที่สั่งสมมาตั้งแต่อดีต โดยผ่านกระบวนการศึกษา สังเกต คิดวิเคราะห์ จนตกผลึกเป็นองค์ความรู้ที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ โดยในแต่ละสังคม แต่ละชุมชนจะมีภูมิปัญญาซึ่งถือว่าเป็นองค์ความรู้ที่มีคุณค่า มีประโยชน์ต่อประชาชนในท้องถิ่น รวมไปถึงประเทศชาติ (ประภัสสร ทองยินดี, 2558) มนุษย์รู้จักที่จะเรียนรู้ สั่งสม สืบทอดประสบการณ์ที่กลุ่มของตนคิดว่าส่งผลต่อคุณภาพชีวิตที่ดี มายังคนรุ่นต่อมานับเนื่องมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน ระบบการผลิตของสังคมนับว่ามีความสัมพันธ์กับภูมิปัญญามากที่สุด ในบรรดาระบบความสัมพันธ์ของมนุษย์ด้านอื่น ๆ เพราะการผลิตเป็นปัจจัยพื้นฐานของการดำรงชีวิตของมนุษย์นั่นเอง สามารถกล่าวได้ว่า ระบบการผลิตเป็นสิ่งบ่มเพาะภูมิปัญญาต่าง ๆ ให้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก และการผลิตที่สำคัญมากในสังคมมนุษย์ คือการผลิต “ข้าว” หากกล่าวเพียงแต่พื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยก็พบว่าพื้นที่ใดมีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาเกี่ยวกับข้าว หรือพื้นที่ใดมีลักษณะของพื้นที่เหมาะสมกับการปลูกข้าว พื้นที่นั้นก็มักจะก่อตัวขึ้นเป็นลักษณะของเมืองใหญ่ที่มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนาน เช่น พื้นที่ในลุ่มน้ำตาปี ลุ่มน้ำปากพนัง ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ลุ่มน้ำปัตตานี เป็นต้น มองอีกนัยยะหนึ่งจึงหมายความว่า ข้าวเป็นปัจจัยสำคัญที่ไปสนับสนุนการเกิดพื้นที่สำคัญในประวัติศาสตร์นั่นเอง

กล่าวเฉพาะวัฒนธรรมภูมิปัญญาชาวบ้านในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนังและพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช นับเป็นพื้นที่สำคัญที่สนับสนุนความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อย่างยาวนานของเมืองนครศรีธรรมราชอย่างไม่ต้องสงสัย ชาวบ้านในอำเภอเฉลิมพระเกียรติได้สั่งสม สืบทอดความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านมาอย่างยาวนานผ่านช่วงชีวิตของคนมาหลายรุ่น ความรู้นั้นอยู่ในชุมชน อยู่ในตัวผู้คนที่เคยทำนาหรือสัมพันธ์กับการทำนา จะเป็นความรู้ชุดสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนชุมชนเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ที่สถาบันอุดมศึกษาจะต้องไปค้นหาความรู้ที่ว่ามีมาให้ได้ จากนั้นก็นำความรู้ที่ได้มาพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ สืบสาน อนุรักษ์ และเผยแพร่ภูมิปัญญาชาวบ้านในเขตพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช จึงเป็นการรวบรวมภูมิปัญญาชาวบ้านให้เกิดขึ้นและคงอยู่ในชุมชนเฉลิมพระเกียรติสำหรับลูกหลานชาวบ้านในพื้นที่ชุมชนเฉลิมพระเกียรติ และบุคคลอื่นที่สนใจ

การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา ที่ก่อนหน้านี้เน้นจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ในรูปแบบที่หลากหลาย ได้แก่ โครงการเป็นฐาน (Project Based Learning) การสืบเสาะหาความรู้ (Inquiry Based Learning) วิจัยเป็นฐาน (Research Based Learning) การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) การสอนแบบร่วมพลัง (Collaborative) ให้สอดคล้องกับเนื้อหาและธรรมชาติของวิชา โดยไม่ยึดติดกับรูปแบบเดิม และเน้นการศึกษาท้องถิ่น โดยมีลักษณะเด่นคือ การจัดการเรียนการสอนที่แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ รูปแบบรายวิชาเดี่ยว กับรายวิชาบูรณาการแบบพหุวิทยาการ เพื่อให้สอดคล้องกับปรัชญาของมหาวิทยาลัย และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวง โดยมีปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จทั้งภายใน อันได้แก่ การบริหารจัดการหลักสูตร กิจกรรมพัฒนานักศึกษาที่บูรณาการเข้าสู่แกนวิชาหลัก และปัจจัยภายนอก ในรูปแบบเครือข่ายทางวิชาการ และเครือข่ายชุมชน ที่เป็นพื้นที่เรียนรู้และเป็นพื้นที่นำเสนอผลงาน สอดคล้องกับทฤษฎีการสร้างความรู้ด้วยตนเอง (Constructivism) ในการเรียนรู้แบบสร้างองค์ความรู้ ครูจะมีบทบาทแตกต่างไปจากเดิมคือจากการเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้และควบคุมการเรียนรู้ เป็นการให้ความร่วมมืออำนวยความสะดวกและช่วยเหลือผู้เรียน คือการเรียนรู้จะต้องเปลี่ยนจากการให้ความรู้ เป็นการให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ (ทิตนา แคมมณี, 2566)

ดังนั้น การขับเคลื่อนแนวคิดท้องถิ่นสู่สังคมยุคปกติใหม่ (New normal) ด้วยการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่บูรณาการงานกับพันธกิจอื่น ๆ ได้แก่ การบริการวิชาการ การพัฒนานักศึกษา งานวิจัย และงานทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม เป็นแนวคิดที่สอดคล้องกับบทบาทของมหาวิทยาลัยราชภัฏในยุคปัจจุบันที่เน้นการเรียนรู้ท้องถิ่น

การส่งต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมด้วยการจัดการเรียนรู้ ตามแนวความคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

การที่ชุมชนได้ค้นพบวิธีการจัดระบบและส่งต่อความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถของคนรุ่นเก่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งองค์ความรู้ ทักษะชีวิตและความสามารถที่ถือว่าเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของคนรุ่นก่อนสู่คนรุ่นใหม่ ผ่านการถ่ายทอดความรู้และวิธีการดั้งเดิมสู่การสร้างความรู้ทางร่วมกัน เพราะการศึกษาเรียนรู้ที่มีคุณภาพต้องไม่ทำให้คนรุ่นใหม่หลีกเลี่ยงออกจากทรัพยากรที่อุดมสมบูรณ์ที่เชื่อมโยงเข้ากับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมอย่างเข้มแข็ง ดังนั้นการศึกษาที่มีคุณภาพต้องให้ความสำคัญกับความมั่นคงที่มาจากมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม และควบคุมสมรรถนะทางการศึกษาผ่านการบูรณาการการศึกษาเข้ากับวัฒนธรรมดังกล่าวให้มากที่สุด เพื่อควบคุมสมรรถนะของวิธีการแบบดั้งเดิม และวิธีการถ่ายทอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา (ตรีพูลศักดิ์ เอกโรจนกุล, ม.ป.ป.)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุกเป็นการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการส่งต่อมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมได้ดี เพราะเน้นให้ผู้เรียนสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ทั้งกระบวนการคิด การทำงานเป็นทีม การปฏิสัมพันธ์ และการมีส่วนร่วม เพื่อให้ผู้เรียนมีความเข้าใจ สามารถประยุกต์ความรู้ และสร้างชิ้นงาน เน้นให้ผู้เรียนได้ใช้ทักษะกระบวนการต่าง ๆ คือ กระบวนการคิด กระบวนการกลุ่ม และกระบวนการสร้างความรู้ด้วยตนเอง เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฟัง พูด อ่าน เขียน และแสดงความคิดเห็น ขณะลงมือทำกิจกรรม เน้นให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการคิดขั้นสูง คือ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประเมินค่า ในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ด้วย (พิมพ์พันธ์ เตชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข, 2562) การจัดการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง โดยส่งเสริมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ จำเป็นต้องเป็นกิจกรรมที่มีหลายรูปแบบให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความสนใจและมีคุณค่าต่อผู้เรียน (พิชาติ แก้วพวง, 2563)

ข่าวเฉลิมพระเกียรติ: ห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab)

การเรียนรู้ของมนุษย์เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอน สิ่งแรกที่กระตุ้นให้เกิดความอยากรู้คือ การที่บุคคลเริ่มสงสัยสนใจสิ่งที่เขายังไม่เคยรู้จักมาก่อนและต้องการรู้ว่ามันคืออะไร ความสนใจดังกล่าวจะเป็นแรงกระตุ้นให้มนุษย์แสวงหาข้อมูลหรือวิธีการที่จะมาตอบความสงสัยหรือแก้ปัญหาในสิ่งที่เผชิญอยู่ การเรียนรู้ของมนุษย์นั้นมีการพัฒนาตามขั้นตอนดังนี้ 1) สงสัยเกิดความอยากรู้อยากเห็นปัญหาที่ไม่เคยประสบมาก่อน ก่อให้เกิดแรงกระตุ้นอยากรู้ อยากรักแก้ปัญหา 2) สืบเสาะค้นหาข้อมูลที่เกี่ยวข้องด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น ศึกษาจากเอกสาร งานวิจัย อินเทอร์เน็ต หรือจากผู้รู้ 3) นำข้อมูลความรู้และประสบการณ์ต่าง ๆ มาทดลองแก้ไขปัญหาหรือข้อสงสัย 4) ตรวจสอบผลสำเร็จภายหลังการนำความรู้ ข้อมูลหรือวิธีที่ได้นำมาทดลองใช้

โดยเปรียบเทียบกับปัญหาที่มีอยู่ และนำมาจัดระบบความคิดจนเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ (วิद्या ประชากุล และประสาธต์ เนื่องเฉลิม, ม.ป.ป.) ห้องปฏิบัติการทางสังคม “Social Lab” ในความหมายหนึ่งคือการให้มี “พื้นที่” ที่ผู้คนสามารถมาพบกัน สร้างการเรียนรู้และเรียนรู้ร่วมกัน แลกเปลี่ยนความคิดเพื่อหาข้อตกลงหรือความร่วมมือเพื่อใช้เป็นประโยชน์แก่ทุกคน สำหรับความหมายที่กว้างออกไป “Social Lab” คือ แหล่งศึกษาเรียนรู้ แหล่งให้บริการทางวิชาการ แก่ชุมชน หรือเป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย การมองว่าโลกคือ “Social Lab” ที่มีการทดลองและได้ข้อสรุปใหม่ออกมาเสมอ จะทำให้เรายอมรับการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง และตระหนักว่าไม่มีความรู้ใดที่คงที่และตายตัว (วารสารธรรม สามโกเศศ, 2565)

พื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช กับการเป็นห้องปฏิบัติการทางสังคม (Social lab) เนื่องจากความสำคัญของท้องถิ่นในอดีตถือว่าเป็นแหล่งผลิตข้าวที่มีชื่อเสียงและมีความสำคัญ มีแม่น้ำปากพนังเป็นสายน้ำหลักการทำนาแบบดั้งเดิมของชาวนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ เป็นการทำนาพึ่งพาแหล่งน้ำธรรมชาติ ใช้เครื่องมือในการทำนาแบบดั้งเดิม คือการใช้วัว ควาย และคนเป็นแรงงานหลัก

ใช้เครื่องมือทำนาประเภทแอกและไถที่ชาวนาในพื้นที่ผลิตขึ้นเอง โดยทำจากไม้เนื้อแข็ง ชาวนามักจะคัดเลือกสายพันธุ์ข้าวชนิดต่าง ๆ ไว้ปลูกเอง สายพันธุ์ข้าวสมัยก่อนที่คนในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติและลุ่มน้ำปากพนังนิยมคัดเลือกไว้ปลูกเป็นข้าวพันธุ์พื้นบ้าน เช่น ข้าวไข่มดรีน ข้าวเล็บนก ไอ้โง่ ฯลฯ วิถีชีวิตของชาวนาพื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ ในอดีตจะเป็นระบบการผลิตเพื่อการยังชีพ ชาวนาสมัยก่อนนิยมเก็บข้าวกับแกะ โดยจะเก็บที่สระรวง และเมื่อนำมามัดรวมกัน เรียกว่า เลียง โดยมีขนาดเท่ากับรอบกำมือคนที่เก็บ 2 กำมือ เมื่อเก็บเกี่ยวเสร็จจะนำมาเก็บไว้ในยุ้งหรือเรือนข้าวของตน แล้วทยอยนำออกมาทอหรือสีข้าวกิน หรือส่งขายโรงสี ในปัจจุบันชาวนาได้ใช้เทคโนโลยี เช่น เครื่องจักรไถนา ปู และสารเคมี เพื่อทดแทนแรงงานและเพิ่มผลผลิต ทำให้ภูมิปัญญาชุมชนในวิถีชาวนาเลือนหายไป เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในการทำนา ความเชื่อ พิธีกรรม และประเพณีในวิถีดั้งเดิม จากความเปลี่ยนแปลงของชุมชนทำให้ชาวนาเริ่มปรับตัวนำแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่เข้ามาใช้ในการบริหารจัดการ เช่น การจัดแบ่งพื้นที่ เพื่อขุดสระเก็บน้ำ ทำแปลงนา การแบ่งพื้นที่ปลูกพืชชนิดอื่น ๆ เช่น ปาล์ม น้ำมัน มะพร้าว หรือไม้ยืนต้นหลากหลายชนิด เพื่อความหลากหลายและเพิ่มรายได้ ผสานแนวคิดใหม่ ๆ และพื้นวิถีดั้งเดิม ทำให้ภูมิปัญญาวิถีเดิมยังคงนำมาใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ของตนเองได้ การทำนาและการทำเกษตรยุคนี้ชาวนาจะมุ่งเน้นการทำนาบนพื้นฐานเกษตรอินทรีย์ หรือกึ่งอินทรีย์ เพื่อลดต้นทุนการผลิต และส่งเสริมสุขภาพผู้บริโภค เน้นการผลิต การออกแบบและการสร้างผลิตภัณฑ์ การกำหนดราคาจำหน่ายแทนพ่อค้าคนกลางด้วยตัวของชาวนาเอง ทำให้ชาวนามีรายได้เพิ่มขึ้น มีความเป็นอยู่ที่มั่นคงขึ้น การทำแปลงนาอินทรีย์ของชาวนาในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ด้วยหวังให้เป็นพื้นที่ของการลงมือทำ เป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ และสร้างผลผลิตให้กับคนในชุมชน ตลอดจนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้วัฒนธรรมการปลูกข้าว

โดยชักชวนผู้คนในชุมชน ทั้งนักเรียน เกษตรกร ผู้เชี่ยวชาญแขนงต่าง ๆ รวมถึงปราชญ์ชาวบ้าน เช่น หมอท่าขวัญข้าว มาทำกิจกรรมร่วมกัน ศึกษาและถ่ายทอดวิธีการทำนาแบบดั้งเดิม ตั้งแต่การขอขมาพระแม่โพสพ ปักดำนา รับขวัญข้าว เกี่ยวข้าว นวดข้าว สีข้าว และการทำบรรจุภัณฑ์ ซึ่งนอกจากทุกคนจะได้ความรู้และความเพลิดเพลินแล้ว ยังก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคี และความร่วมแรงร่วมใจของสมาชิกที่ทำนาทุกคนอีกด้วย ชาวนาในเขตอำเภอนเฉลิมพระเกียรติทุกคน จะต้องสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของข้าวว่า คุณค่าของข้าวนั้นยิ่งใหญ่กว่าเพียงแค่อาหาร แต่ยังเป็นตัวแทนที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ของชาวชุมชนเข้าไว้ด้วยกัน และช่วยเติมเต็มความงดงามของวิถีชีวิต ความเชื่อ และวัฒนธรรม จากบริบททางภูมิปัญญาการทำนาของพื้นที่อำเภอนเฉลิมพระเกียรติดังกล่าว นำไปสู่การบูรณาการการจัดการเรียนรู้และพัฒนานักศึกษาหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา

กระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับนักศึกษาสังคมศึกษา

แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีการนำท้องถิ่นเป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ มีความสอดคล้องกับสังคมโลกปกติใหม่ (New normal) โดยผู้สอนมีการออกแบบและปรับชิ้นงาน กระบวนการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึง และยังได้รับองค์ความรู้ตามกระบวนการเช่นเดิม รูปแบบกิจกรรม / กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นและสังคมโลกปกติใหม่ โดยเริ่มต้นที่การออกแบบชิ้นงาน ซึ่งแต่ละรายวิชามีรูปแบบแตกต่างกันออกไป อันได้แก่ รูปแบบแรก การออกแบบชิ้นงานแบบเดี่ยว กล่าวคือ รายวิชานั้น ๆ กำหนดชิ้นงานเพื่อให้บรรลุผลการจัดการเรียนรู้เฉพาะวิชาที่สอน และอีกหนึ่งรูปแบบคือ ชิ้นงานแบบบูรณาการ โดยผู้สอนออกแบบชิ้นงานร่วมกัน และมีการประชุมเพื่อพูดคุยในการออกแบบชิ้นงาน

การวางแผนกระบวนการจัดการเรียนรู้ การดำเนินงานใช้ กลยุทธ์ “เข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา” ดังนั้นการวางแผนจึงใช้กลยุทธ์นี้เป็นกรอบการทำงาน ด้วยการประชุมทีมผู้สอน เพื่อวางแผนโดยจัดแบ่งกิจกรรมให้มีลำดับและมีความต่อเนื่อง ได้แก่ กิจกรรมเก็บรวบรวมข้อมูล สังเคราะห์ข้อมูล การศึกษาความต้องการของโรงเรียนในการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ การคัดเลือกแหล่งเรียนรู้ และออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น หลังจากนั้นจึงมีการแบ่งหน้าที่ของทีมนักสอนที่มีความถนัดตามศาสตร์อันได้แก่ ด้านองค์ความรู้ ภูมิศาสตร์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม ด้านประวัติศาสตร์การทำนา ด้านภูมิปัญญา และการพัฒนาหลักสูตร มีกระบวนการประชุมเพื่อวางแผนการทำงาน ในทุกระยะการทำกิจกรรมการทำงาน เช่น 1) การเก็บรวบรวมข้อมูล จะมีการกำหนดแผนงานร่วมกันของทีมนักสอนแบ่งทีมนักสอนลงพื้นที่ ประชุมเพื่ออธิบายแบบสัมภาษณ์ 2) การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ มีการประชุมวางแผนร่วมกันระหว่างทีมนักสอน ตัวแทนโรงเรียนบ้านปลายคลอง โรงเรียนวัดบางหว้า และตัวแทนผู้นำชุมชน

รูปแบบและกระบวนการจัดการเรียนรู้เชิงรุกที่สำคัญ มีดังนี้

1. ทีมผู้สอนประชุมเพื่อวางแผนการจัดการเรียนรู้ในแต่ละภาคการเรียนและแต่ละชั้นปี โดยพูดคุยและทำความเข้าใจร่วมกัน จากผลการเรียนรู้และรูปแบบการสอนจาก มคอ.5 ของรายวิชา รวมถึงสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปในยุคปกติใหม่ที่จำเป็นจะต้องมีการปรับแผนการบริหารการสอน ชิ้นงาน การประเมินผล และการใช้ท้องถิ่นเป็นฐานเพื่อความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล หรือเป็นแหล่งเรียนรู้รอบตัว ในสถานการณ์การแพร่ระบาดของ COVID-19 ซึ่งถือว่าท้องถิ่นเป็น Social lab ของนักศึกษา ทั้งนี้การจัดการเรียนรู้ให้เป็นไปตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยพิจารณารูปแบบที่เหมาะสมตามธรรมชาติและเนื้อหาของรายวิชา

2. ทีมผู้สอนประชุมเพื่อพิจารณาออกแบบการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาที่มีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ได้แก่ การสร้างเรื่อง (Theme) ขึ้นมา แล้วนำความรู้จากวิชาต่าง ๆ มาโยงสัมพันธ์กัน ซึ่งเป็นการบูรณาการที่เน้นการนำไปใช้เป็นหลัก (Discipline – First Approach) นำไปสู่การออกแบบชิ้นงานที่จะทำให้ผู้เรียนได้รับผลลัพธ์การเรียนรู้ตามกำหนดในแต่ละรายวิชา

ขั้นการลงมือปฏิบัติ เป็นการยกตัวอย่างให้เห็นการจัดการเรียนรู้ แนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่มีการนำท้องถิ่นเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ที่มีความสอดคล้องกับสังคมโลกปกติใหม่ (New normal) โดยผู้สอนมีการออกแบบและปรับชิ้นงานกระบวนการเรียนรู้ให้เข้ากับสถานการณ์ เพื่อให้ผู้เรียนสะดวกและง่ายต่อการเข้าถึง ได้รับองค์ความรู้ตามกระบวนการเช่นเดิม ทั้งนี้รายวิชาอื่น ๆ ที่ไม่ได้กล่าวถึง ผู้สอนก็มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เช่นเดียวกัน แต่โดยธรรมชาติของเนื้อหาบางรายวิชาไม่สามารถบูรณาการกับฐานท้องถิ่นได้

3. ทีมผู้สอนให้ข้อเสนอแนะกระบวนการลงมือปฏิบัติ โดยอธิบายรูปแบบกิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นและสังคมโลกปกติใหม่ โดยเริ่มต้นที่การออกแบบชิ้นงาน ซึ่งแต่ละรายวิชามีรูปแบบแตกต่างกันออกไป คือชิ้นงานแบบบูรณาการ โดยทีมผู้สอนออกแบบชิ้นงานร่วมกัน และมีการประชุมเพื่อพูดคุยในการออกแบบชิ้นงาน ออกแบบชิ้นงานแบบบูรณาการในรายวิชาที่มีการบูรณาการจัดการเรียนการสอนแบบพหุวิทยาการ (Multidisciplinary) ได้แก่ รายวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา รายวิชาการศึกษาวิจัยท้องถิ่น และรายวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา รายวิชาสัมมนาสังคมศึกษา รายวิชาพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา โดยเป็นกลุ่มนักศึกษาชั้นปีที่ 4

กระบวนการลงมือปฏิบัติที่สำคัญคือ การเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าว และสิ่งแวดล้อมชุมชนในพื้นที่ตำบลเชียรเขา และตำบลดอนตรอ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็น Social lab ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคม

ศึกษา เป้าหมายของการลงมือปฏิบัติ คือ ได้หลักสูตรท้องถิ่นตามกระบวนการสิ่งแวดล้อมศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ของการบูรณาการ 1) เพื่อให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่ม รวมทั้งการวิเคราะห์ข้อมูล 2) เพื่อให้นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจในเรื่องวัฒนธรรมข้าวและระบบนิเวศนาข้าวด้วยการฝึกปฏิบัติการภาคสนาม และ 3) เพื่อให้นักศึกษาฝึกการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นโดยแนวคิดเชิงบูรณาการ จะอธิบายให้เห็นชัดเจนดังนี้ รายวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา นักศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับระบบนิเวศนาข้าว รายวิชาวิจัยท้องถิ่น คือ นักศึกษาออกแบบเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์และแนวคำถามการสนทนากลุ่ม และฝึกปฏิบัติการเก็บรวบรวมข้อมูลและสังเคราะห์เพื่อนำไปสู่การเขียนรายงานในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ และรายวิชาหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา นักศึกษาออกแบบหลักสูตรท้องถิ่นจากรายงานที่สังเคราะห์เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้าวและระบบนิเวศนาข้าว

ทั้งนี้ทีมผู้สอนจะนำเสนอข้อมูลรูปแบบ กิจกรรม/กระบวนการจัดการเรียนรู้ ตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) ที่เชื่อมโยงกับท้องถิ่นและสังคมโลกปกติใหม่ ตามรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ผู้สอนมีบทบาทในการให้ข้อเสนอแนะ และอำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ สร้างกระบวนการนำผู้เรียนให้สามารถสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง และสามารถสืบค้นได้ ทั้งนี้ผู้สอนจะให้ข้อเสนอแนะโดยละเอียดเกี่ยวกับการพัฒนาและสรุปเกี่ยวกับความก้าวหน้าของผู้เรียนเพื่อให้สามารถประเมินตนเองและปรับเปลี่ยนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการเรียนรู้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคปกติใหม่ โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน

กิจกรรม	รายวิชา	รูปแบบการจัดการเรียน
วิจัยท้องถิ่น	- การวิจัยท้องถิ่น - สัมมนาสังคมศึกษา	- วิจัยเป็นฐาน (Research based learning) - การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning): การสอนแบบเน้นฝึกปฏิบัติ
แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาข้าว	- สัมมนาสังคมศึกษา	- การเรียนรู้โดยการบริการสังคม (Service Learning)
วิเคราะห์และการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา ในประเด็นระบบนิเวศนาข้าว	- สิ่งแวดล้อมศึกษา - เครื่องมือทางภูมิศาสตร์และภูมิสารสนเทศ	- ปัญหาเป็นฐาน (Problem based learning) - การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) - การสอนแบบร่วมพลัง (Collaborative)

กิจกรรม	รายวิชา	รูปแบบการจัดการเรียน
การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	- พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา	การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) - การสอนแบบสาธิต - การสอนเน้นแบบเน้นฝึกปฏิบัติ โครงการเป็นฐาน (Project based Learning) - การลงมือปฏิบัติ (Active Learning)
การเผยแพร่กิจกรรมสู่สถานศึกษา	- หลักสูตรและการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา - พฤติกรรมการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา	- การสอนแบบร่วมพลัง (Collaborative) - การลงมือปฏิบัติ (Active Learning) - การสอนแบบร่วมพลัง (Collaborative)
การจัดสัมมนา	- การวิจัยท้องถิ่น - สัมมนาสังคมศึกษา	- กิจกรรมเป็นฐาน (ABL: Activity-Based Learning) - การลงมือปฏิบัติ (Active Learning) - การสอนแบบร่วมพลัง (Collaborative) โครงการเป็นฐาน (Project based Learning)

4. เมื่อสิ้นภาคการเรียน หลังจากการทวนสอบ ทีมผู้สอนจะย้อนกลับไปทบทวนการจัดการเรียนรู้ของอาจารย์ในหลักสูตรอีกครั้ง โดยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประเด็นที่เป็นจุดแข็งและสิ่งที่ควรปรับปรุงที่ยังไม่สอดคล้องกับเป้าหมายการเรียนรู้ และวัตถุประสงค์ของการบูรณาการรายวิชา กระบวนการปรับปรุงโดยภาพรวมเป็นการปรับปรุงกระบวนการจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับยุคปกติใหม่ โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน แต่ยังคงรูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบเดิมนอกจากนี้การปรับปรุงที่สำคัญคือ มีการบูรณาการรายวิชา โดยยึดแนวทางการจัดการเรียนรู้เชิงรุกโดยใช้ Social lab อาศัยท้องถิ่นเป็นฐาน แต่ปรับให้เข้ากับยุคโลกปกติใหม่ เพื่อการบริหารความเสี่ยงเรื่องการแพร่ระบาดของ COVID-19 ภายใต้วิกฤตทำให้ผู้สอนพบความท้าทายในการออกแบบ และสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนที่ปรับประยุกต์ความรู้ท้องถิ่น

เข้าสู่ระบบการศึกษา และต่อยอดด้วยการสร้างนวัตกรรมเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ท้องถิ่นให้เข้าใจ ใต้ง่ายให้กับกลุ่มนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ 4 - 6 ในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ โดยนักศึกษาสามารถประยุกต์ใช้แอปพลิเคชันในการสร้างสื่อและนวัตกรรมได้มีความหลากหลาย รวมทั้งได้เผยแพร่ผลงานท้องถิ่นให้นักวิชาการ และบุคคลที่สนใจ ได้มีโอกาสรับรู้ และเข้าใจเรื่องราวท้องถิ่น เพื่อก่อให้เกิดการทำความเข้าใจคุณค่า ความสำคัญของท้องถิ่นในสังคมโลกปกติใหม่ ทั้งจากงานวิจัย แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน กิจกรรมการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมศึกษา และหลักสูตรท้องถิ่น และที่สำคัญจากการทำกิจกรรมการทำงานผู้เรียนสามารถ คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้

สรุป

ความหมายของคำว่า “ท้องถิ่น” หมายถึงพื้นที่ซึ่งไม่ใช่ศูนย์กลางการเมืองการปกครอง ถ้านำมิติของปัจจุบันมาให้ความหมายก็อาจหมายถึงพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ในสังคมไทยที่ไม่ได้หมายถึงกรุงเทพมหานคร ท้องถิ่นอาจเป็นพื้นที่ที่คนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่ร่วมกันเป็นหมู่บ้าน เป็นกลุ่มคนที่มีความสัมพันธ์กันทางเศรษฐกิจ การเมือง และสังคม มีความสามารถในการสร้างเครือข่ายและพัฒนาเอกลักษณ์ร่วมกันจนเกิดสำนึกของการเป็นคนในท้องถิ่นเดียวกัน แต่ละท้องถิ่นจะมีระบบความเชื่อและประเพณี พิธีกรรมร่วมกัน ขณะเดียวกันท้องถิ่นแต่ละแห่งก็ไม่อยู่โดดเดี่ยวแต่พยายามสร้างปฏิสัมพันธ์กับท้องถิ่นใกล้เคียง และท้องถิ่นที่อยู่ห่างไกลออกไปผ่านระบบต่าง ๆ ที่ผู้คนสร้างขึ้นมา เช่น เครือข่ายของการค้า การทำมาหากิน หรือการแต่งงาน การอธิบายอย่างสังเขปจึงทำให้พอมองเห็นว่าแต่ละท้องถิ่นย่อมมีความแตกต่างตามบริบทของทรัพยากรและวัฒนธรรมของแต่ละพื้นที่ ความแตกต่างเหล่านี้จึงกลายเป็นประเด็นสำคัญต่อการตั้งคำถามในแวดวงการศึกษาว่า “เมื่อผู้คนในแต่ละท้องถิ่นในสังคมไทยมีความแตกต่างหลากหลาย การจัดการเรียนรู้ในระบบการศึกษาก็ควรให้มีความแตกต่างหลากหลายตามบริบทของพื้นที่ด้วยหรือไม่?”

องค์ความรู้ท้องถิ่น โดยเฉพาะด้านวัฒนธรรมที่ถูกส่งต่อผ่านระบบการจัดการศึกษาจะเป็นการสร้างความหมายและสร้างระบบคิดให้แก่ผู้เรียน โดยอาศัยกระแสวัฒนธรรมท้องถิ่นในแต่ละยุคสมัย โดยก่อนหน้าจะมีกระแสท้องถิ่นนิยม เป็นฐานคิดในการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น โดยมีมุมมองการศึกษาเพื่ออนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม แต่ในโลกยุคปกติใหม่ (New normal) ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในเรื่องสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา ทำให้เริ่มกลับมาให้ความสำคัญกับท้องถิ่นมากขึ้น ด้วยท้องถิ่นเป็นที่รองรับผู้คนที่ย้ายถิ่นจากชุมชนเมือง แต่เป็นมุมมองที่ผสมผสานความเป็นโลกเข้ากับความเป็นท้องถิ่น ที่เราเรียกกว่า ท้องถิ่นภิวัตน์ (Glocalization) Robertson (1995) อ้างถึงใน (พิทยา พละพลีวัลย์, 2555) เป็นการผสมคำว่า Global กับ Local เป็นแนวคิดการผสมผสานความเป็นโลกกับความเป็นท้องถิ่น เป็นลักษณะเด่นของโลกยุคหลังสมัยใหม่ การนำแนวคิดนี้มาใช้เป็นฐานคิดการออกแบบหลักสูตรท้องถิ่น

จะทำให้ผู้เรียนทำความเข้าใจในกระแสโลกแต่ในขณะเดียวกันสามารถรับรู้เรื่องราวของท้องถิ่นตนเองที่เชื่อมโยงการเปลี่ยนแปลงของโลกในมิติเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แนวคิดเหล่านี้จะส่งผลให้ผู้เรียนสามารถอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรมได้ พร้อมกับการสร้างมูลค่าจากคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่นได้อย่างลงตัว

การจัดการเรียนรู้ของหลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช พยายามจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องเหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นการเรียนรู้จากภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่น ผู้เรียนแสวงหาองค์ความรู้ที่ตอบสนองกับวิถีชีวิตของตนเอง ปรับตนเองให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ ผู้เรียนจะเรียนรู้ตามสภาพจริงของตนเอง สามารถนำความรู้ไปใช้ในการพัฒนาตนเอง ครอบครัว และชุมชนได้ โดยมีอุดมคติร่วมกันของผู้เขียนบทความว่าประสบการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับกลุ่มผู้เรียนที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่จัดตามสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป้าหมายหลัก คือ ต้องการให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียนให้ดีขึ้น หลักสูตรครุศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช ได้จัดการเรียนรู้และสร้างนวัตกรรมด้านการศึกษาด้วยการจัดการศึกษาตามแนวคิดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) โดยใช้ท้องถิ่นเป็นฐาน มีเครือข่ายชุมชนที่เป็น Social Lab ได้แก่ พื้นที่อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยมีชุมชนบางหว่า และชุมชนดอนตรอ ที่ให้ความร่วมมือในการลงปฏิบัติการภาคสนามในการฝึกปฏิบัติการเพื่อเรียนรู้การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย ส่งผลต่อกระบวนการเรียนรู้ชุมชนของอาจารย์ นักศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช และชุมชนในเขตอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ได้เสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนด้วยกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับการสืบสานภูมิปัญญาและฟื้นฟูประเพณีท้องถิ่น ตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาข้าว และเกิดสำนึกในการอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญา นำไปสู่ความรู้สึกรักท้องถิ่น และต่อยอดองค์ความรู้ของชุมชนและโรงเรียนในท้องถิ่น นอกจากนั้นแล้วชุมชนได้เข้าใจบทบาทและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยด้านการพัฒนาท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น ชุมชนเกิดการตื่นตัวและเห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาข้าว นำไปสู่การอนุรักษ์และสืบสานภูมิปัญญาข้าวให้อยู่อย่างยั่งยืนในชุมชนรวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ และค่านิยมต่อการอนุรักษ์ และสืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น

เอกสารอ้างอิง

กฤตยากร ลดาวัลย์. (2563). การจัดการศึกษาท้องถิ่นสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน.วารสารวิชาการธรรมทรรศน์. มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด, 20(4), 209-216.
ตรีพุลศักดิ์ เอกโรจนกุล. (ม.ป.ป.). มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืนขององค์การยูเนสโก. เรียกใช้เมื่อ 20 สิงหาคม 2563 จาก <https://ich.unesco.org/doc/src/34299-TH.pdf>.

- ทิตนา แคมมณี. (2566). ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ (พิมพ์ครั้งที่ 26). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประภัสสร ทองยืนดี. (2558). ภูมิปัญญาไทย: องค์ความรู้ที่มีคุณค่าและประโยชน์ต่อสังคมไทย. นครปฐม: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- พิชาติ แก้วพวง. (2563). ศาสตร์การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา Science of Social Studies Learning Management. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิทยา พละพลีวัลย์. (2555). การสื่อสารความเป็นโลกกับความเป็นท้องถิ่นผ่านวัฒนธรรมการบริโภคในสังคมไทย: ศึกษากรณีการบริโภคเคเอฟซีและไก่ห้าดาว. ใน วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน สาขาวิชาสื่อสารมวลชน. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพียว ยืนดีสุข. (2562). การเรียนรู้เชิงรุกแบบรวมพลังกับ PLC เพื่อการพัฒนา (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วรภรณ์ สามโกเศศ. (2565). ไขความหมายคำ Social Lab. เรียกใช้เมื่อ 18 พฤศจิกายน 2565 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist>
- วีณา ประชากุล และประสาท เนื่องเฉลิม. (ม.ป.ป.). รูปแบบการเรียนการสอน. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม. (2565). สป.อว. ขับเคลื่อน "โครงการผลิตครูเพื่อพัฒนาท้องถิ่น" ผลิตและพัฒนาครูดี ศักยภาพสูง ต่อยอดพัฒนาบ้านเกิดพัฒนาขีดความสามารถของประเทศ. เรียกใช้เมื่อ 21 มิถุนายน 2565 จาก <https://www.ops.go.th/th/all-news/news-executive/item>